

Dievo žodis žmonių žodžiais

SES. ONA MIKAILAITĖ

Istorinis įvykis

Prieš pat 1998 m. Kalėdas Lietuvoje pasirodė naujas *Sventasis Raštas*. Pirmą kartą lietuvių kalba viena knyga išleistas visas *Sventasis Raštas* — Senasis ir Naujasis Testamentas — verstas iš originalo kalbų — hebrajų, aramėjų ir graikų.

Šis yra Lietuvos Katalikų Vyskupų Konferencijos pripažintas *Sventąjį Raštą* vertimas, kurį išleido „Katalikų Pasaulio“ leidykla Vilniuje.

Tai didelė ir svari 2,050 puslapių knyga, savo išvaizda primenanti Jeruzalės Bibliją. Senąjį Testamentą vertė Amerikoje gyvenantis prof. prel. Antanas Rubšys, taip pat parašęs pratarimą, įvadus ir kiekvieną Senojo Testamento knygą, teksto paaiškinimus bei bibliinių sąvokų žodyną. Naująjį Testamentą vertė ir įvadus bei paaiškinimus parašė Lietuvos kunigas Česlovas Kavaliauskas, kuris, deja, 1997 m. iškeliavo amžinybėn, šio leidinio nesulaukęs.

Knygos tekstas malonus akims ir itin gražiai išdėstytas dr. Jono Bogutos iš Cicerio, IL., iliustruotas Edmundo Saladžiaus graviūromis ir Ramūno Blaziaus parengtais žemėlapiams. Spausdino Adomo Jakšto spaustuviė Kaišiadoryse 10,000 egzempliorių tiražu.

Lietuvoje šios knygos buvo laukiama, ir ji sutikta su dideliu džiaugsmu, lyg Kalėdų žvaigždė tamsioje padangėje sušvitusi.

Gruodžio 17 d. Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarijoje įvyko naujo *Sventąjį Raštą* pristatymas. Dalyvavo apaštalinis nuncijus arkiv. Erwinas J. Enderis, Vilniaus arkiv. metropolitas Audrys J. Backis, Kauno arkiv. metropolitas Sigitas Tamkevičius bei kiti Lietuvos vyskupai, Švietimo ir mokslo ministerijos vadovai, mokslininkai ir kultūros veikėjai, *Sventąjį Raštą* redaktoriai ir leidėjai. Iš Niujorko atvyko prel. Antanas Rubšys.

Įžangos žodyje arkiv. Audrys Backis pareiškė, jog šis naujas *Sventąjį Raštą* leidi-

Ses. Ona Mikailaitė.

mas yra „mūsų tautai nepaprastai reikšmingas įvykis. Tai didelis dvasinis ir kultūrinis laimėjimas, graži dovana Lietuvos tikintiesiems, kurie kartu su visu krikščionišku pasauliu rengiasi švęsti Jėzaus Kristaus — Dievo Žodžio tapusio kūnu — 2000 metų jubiliejų“. Jis ypač pasidžiaugė, kad *Sventąjį Raštą* rengiant ir leidžiant, glaudžiai bendradarbiavo Lietuva su išsvija.

Prof. prel. Antanas Rubšys savo kalboje apibūdino *Sventąjį Raštą* taip: „Tai pokalbio žmogaus su Dievu kelionė. Būtinai išgirsti, kaip Dievas žmogų pašaukia per džiaugsmą, per nuosprendį — ir tas pašaukimas lieka amžinai“. Ji patį Dievo žodis patraukęs ir užburęs nuo pat jaunystės, ir jis „visą gyvenimą pašventė *Sventąjį Raštą* studijoms bei dėstymui. Pasisakė esąs dėkingas Lietuvos hierarchijai už paramą šiame darbe ir taip pat tiesiogiamis talkininkams, padėjusiems išlyginti kalbą bei suredaguoti tekstą: JAV padėjo rašytojas Jurgis Janekus ir žurnalistė Salomėja Narkeliūnaitė, o Lietuvoje — Albina Pribušauskaitė ir Sigitas Papeckienė. Savo klausytojams linkėjo šią knygą imti ir skaityti, kad ji „būtų ne plyta iš dangaus, bet Dievo laiškas mums“.

Po kelių dienų, gruodžio 21 d., Vilniaus universiteto teatro saleje surengtas seminaras:

„*Sventasis Raštas* lietuvių kalba“. Apžvelgta *Sventąjį Raštą* vertimo į lietuvių kalbą istorija, aptarti bei įvertinti žymesnieji vertėjai, kurių darbą atsiremia ir dabartinis leidinys.

Lietuvos spauda gausiai ir plačiai aprašė naujos Biblijos pasirodymą, jos sutikimą ir jos vertėjus. Ypač susidomėta prel. Antanu Rubšiu, kuris Lietuvoje tampa vis plačiau žinomas. Per paskutinius penkerius metus dėstė visose Lietuvos kunigų seminarijose bei Vilniaus ir Kauno universitetuose. Visi jo parašyti „Raktai“ ir Naujajį bei Senąjį Testamentą ir *Sventąjį Raštą* lietuvių kalba, anksčiau išleistas JAV, jau perspausdintos lietuvių ir skaitomos.

Žymesni *Sventąjį Raštą* vertėjai

Tik atsivertus *Sventąjį Raštą* knygą, akį pasitinka graviūras, primenantį žymius praeities vertėjus: Joną Bretkūną, vysk. Juozapą A. Giedraitį ir arkiv. Juozapą Svirecką. Tai dabartinio leidinio pirmtakai.

Jonas Bretkūnas, XVI a. Mažosios Lietuvos rašytojas ir evangelikų reformatų dvasininkas, pirmasis užsimojo visą Bibliją versti į lietuvių kalbą. Jis buvo susipažinęs su Šv. Rašto graikiškais ir lotyniškais tekstais, tačiau versdamas sekė Liuterio vokiškuju Biblijos vertimu. Dirbo daugiau kaip dešimt metų ir galop baigė 1590 m. Bretkūnas ilgai kovojo su tuometine bažnytine ir pasauline valdžia dėl to vertimo išleidimo, bet išleisti jam nepavyko. Jo rankraštis išliko iki mūsų laikų. Veliau būrys protestantų pastorių, Kwanto vadovaujami, parengė naują vertimą pagal Liuterio Bibliją, pasiūlydami ir Bretkūno rankraštį. Pirmasis *Sventasis Raštas* lietuvių kalba buvo išspausdintas Karaliaučiuje 1735 m. Nuolat taisoma ir tobulinama, šį Bibliją susilaukė net devyniolikos leidimų.

Zemaičių vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis išvertė visą Naująjį Testamentą, kuris 1816 m. buvo išleistas Vilniuje. Katalikams šis tapo pagrindinis Naujojo Testamento tekstas, naudojamas iki 20-ojo amžiaus pradžios. 1906 m., kone šimtą metų nuo pirmojo vysk. J.A. Giedraičio „lietuviškon kalbon išguldyto“ vertimo, kurio išspausdintų egzempliorių beveik nebuvo likę, jo perspausdintimui rūpinosi Amerikoje gyvenantys lietuviai, nes tuo metu Lietuvą slėgė spaudos draudimas. Prie vysk. Giedraičio teksto kun. Antanas Staniukynas pridėjo paaiškinimus ir šį naują laidą buvo išspausdinta „Zvaigždės“ spaustuviėje Shenandoah mieste, Pensylvanijoje.

Lietuvoje 20-ojo amžiaus pradžioje kun. Juozapas Svireckas, baigęs aukštuosius teologijos mokslus ir pradėjęs dėstyti Šv. Raštą zemaičių ku-

Nuotrauka iš Šv. Pranciškaus Asyziečio bažnyčios New York

nigų seminarijoje Kaune, suvokė naujo Šv. Rašto vertimo reikalingumą. Pats sėdo versti Naująjį Testamentą iš lotyniškos Vulgatos (tai buvęs oficialus Katalikų Bažnyčios vertimas). Skvirecko vertimas išleistas Kaune 1911 m. Užsimojęs versti visą *Sventąjį Raštą*, tam darbui pašventė savo gyvenimą ir jį tęsė, tapęs vyskupu bei arkivyskupu. Nepriklausomoje Lietuvoje iki 1937 m. vienas po kito Kaune išėjo šeši tomai. Tai buvo milžiniškas darbas, atliktas kruopščiai, giliai Dievo Žodžio meilės skatinamas. Savo bendrame įvade į visą Šv. Raštą arkiv. Svireckas ragino skaitytojus pažinti Dievo žodį, nes tai „maloningiausiojo Tevo laiškas“ ir mus, šios ašarų pakalnes kelevius“.

Pasitraukęs į Vakarų, arkiv. Svireckas taisė, tobulino savo vertimus ir paaiškinimus. Paskirti tomai išleisti Vokietijoje ir JAV. Visas jo parengtas Šv. Raštas išleistas Romoje 1955 m. 1990-91 m. Senąjį Testamentą su pataisyta lietuvių kalba trimis tomis išleido „Pasaulinės literatūros biblioteka“ Vilniuje.

Lietuvos Katalikų Bažnyčiai sunkiais sovietinės priespaudos metais, mažam pagrindininkų būreliui tik pradėjus leisti *Kroniką*, tais pačiais, 1972 metais, pasirodė ir kun. Česlovo Kavaliausko iš senovinės graikų kalbos verstas Naujasis Testamentas. Tekstas papildytas jo paties parašytais įvadais ir kiekvieną knygą bei teksto aiškinimais išnašose pagal šiuolaikinius bibliinius mokslus. Prie kalbos lyginimo ir redagavimo prisidėjo kun. Vaclovas Aliulis, MIC. Sklandi šiuolaikinė lietuvių kalba ypač maloniai pasitiko Lietuvos ir išsvijusių lietuvių akis bei ausis. Keliolika metų šis tekstas buvo naudojamas atnaujintoje liturgijoje. Jo dėka naujai galėjome išgirsti Dievo žodį, skirtą mums, lietuviams, drąsiau patys pasiimti ir rankas jį skaityti ir mąstyti.

Teko asmeniškai susipažinti su kun. Česlovu Kavaliausku Kaišiadoryse, kur jis 1993 m. dėstė Šv. Raštą katechetų kursuose.

Senuoju Testamentu. Ši galutinė redakcija ir pateko į dabartinę *Sventąjį Raštą* knygą, apie kurios išleidimą žinojo, bet nesuskubo pamatyti, 1997 m. vasario 24 d. iškeliavęs amžinybėn.

Ilgai lauktas ST vertimas

Prieš 25-erius metus naujo Šv. Rašto vertimo reikalą pirmasis pradėjo kelti šviesios atminties vyskupas Pranas Brazys. Tik pasibaigus Vatikano II susirinkimui, 1965 m. jis jau buvo suorganizavęs darbo grupę Vokietijoje, į kurią buvo įjungtas ir kun. Antanas Rubšys, dėstantis Šv. Raštą katalikiškoje Manhattan kolegijoje. Tuos planus nutraukė staigi vysk. Brazio mirtis 1967

m. Veliau šią mintį vėl iškėlė vysk. Antanas Dėkšys. Galop vysk. Paulius Baltakis, OFM, labai ragino kun. Rubšį imtis Senojo Testamento vertimo į lietuvių kalbą iš originalo, nes tam jau tikrai pribrendęs laikas.

Prof. Antanas Rubšys taip pasakoja apie šio milžiniško darbo pradžią: „Jau buvau parašęs „Raktus“ ir Naująjį ir Senąjį Testamentą (viso 5 tomų išleisti „Krikščionis gyvenime“ leidyklos 1978-1984 m.), kai iš Lietuvos gavau pluoštą popierių naujo Biblijos vertimo. Manęs prašė jį suredaguoti. Paaškiejo, kad tai vokiškos Biblijos interpretacijos lietuviškas vertimas. Tokį antrinį vertimą redaguoti buvo neįmanoma...“ Tuomet, pasiėmęs vieną trumpiausių Senojo Testamento knygų, Rūtos kunigą, ją išvertė tiesiog iš originalo. Tai buvo pirmasis bandymas.

Pradžioje prie vertimo darbo padėti pasikvietė neseniai mokslo baigusi, jauną kunigą Domininką Valenti. Jau buvo pasiskirstę ir knygoms, kurias kurio vers, kai Valenti išvyko į Lietuvą ir ten paskendo įvairiuose darbuose.

„Teko man versti vienam, — pasakoja prel. Rubšys. — Turėčiau prisipažinti, jog darbu ėmiausi nenoromis, nes niekada nebuvau vertėjas. Dirbdamas pamačiau, jog labai man praverčia dėstytojo patirtis,

archeologinės ekspedicijos, senovės ir dabartinių kalbų mokėjimas. Tada supratau, jog Apvaizda mane visą gyvenimą ruošė savais tikslais“.

Pradėjęs vertimo darbą 1990 m., baigė 1995 m., stebėtina trumpu laiku. Šis pirmasis vertimas išleistas keturiais tomiais, kuriuos spausdinimui parengė dr. Jonas ir Teresė Bogutos „Kovas Desktop Publishing“ įmoneje Cicerio. Knygos, išspausdintos JAV mažu tiražu, atkreipė Lietuvos hierarchijos dėmesį. Ši pirmoji laida buvo taisoma ir tobulinama, ir darbą įjungiant įvairius talkininkus Lietuvoje, kol dabartinė knyga parengta spauda.

Vertimas atspindi vertėją

Prof. Itanas Rubšys savo patirtimi itin gerai pasiruošęs Senojo Testamento vertimo darbui. Daugiau kaip trisdešimt metų dėstęs Šv. Raštą aukštuosiose mokyklose, jis taip pat apkeliavo bibliinius kraštus — Iraną, Iraką, Egiptą, Graikiją, Turkiją, o Izraelio žemę skersai ir išilgai išvaikščiojęs, ten nuvykdamas per 20 sykių. Senovės tautų istoriją ir jų kultūras gerai pažindamas, jas įdomiai aprašęs knygoje *Sventąjį Raštą kraštuose*. Poetas Stasys Santvaras, tas knygas aptardamas, kai jos pasirodė JAV, taikliai pastebėjo, kad Rubšys tose biblišiose šalyse „nardo kaip sakalas“.

„*Sventąjame Rašte* minimas vietas nelengva pasiekti, nes jos slypi žemėje — piliakalniuose, — su jam charakteringų užsidegimu kalba prel. Rubšys. — Norint tas vietas surasti, reikia rausti ir sijoti dulkes... Mūsų laikais biblinė archeologija iš esmės pakeitė požiūrį į *Sventąjį Raštą*. Ji atkasė senovę: senųjų kultūrų bei civilizacijų likučius ir parodė, kad *Sventąjį Raštą* aprašomi asmenys, vietovės ir įvykiai buvę tikri, istoriški, ne kažkokios pramanos...“

Jo senovinių kalbų pažinimas yra gilus, nepaviršutiniškas. Dar klierikas būdamas jas studijavo, o kelionėse ir dėstydamas dar labiau įsigilino. Prel. Rubšys Senąjį Testamentą skaito hebrajų kalba ir graikiškąją Septuagintą gerai žino. Keliaudamas po Izraelį, sugebėjo skaityti žydiškus laikraščius bei knygas ir galėjo su žmonėmis susikalbėti nūdiene hebrajų kalba. „Apskritai, — sako jis, — hebrajų kalba labai stipri, aštri, tiesi, kaip dviasmenis kardas... Ji nėra tokia sudėtinga kaip graikų: iš jos verti lengviau“. Tačiau lietuviškai išversti hebrajų kalbos žodžių niuansus buvo sudėtinga. „Ne nežinau, — sako vertėjas, — kiek sykių versdamas esu sugriovęs *Sventovę*. Išverti, griauti, vėl iš naujo verti. Dievo žodis labai taiklus ir dalykiškas“.

Hebrajų kalba, būdama semitų kalba, gerokai skiriasi nuo mūsų indoeuropietiškių kalbų ir savo alfabetu, ir garsais. Dar nėra nusistovėjusio hebrajų raidžių lietuviškai perrašymo būdo. Ir *Sventąjį Raštą* žodžiai bei sąvokos nelengvai sutelpa į lietuviškus žodžius.

(Nukelta į 2 psl.)

Šv. Rašto Senojo Testamento vertėjas prel. Antanas Rubšys uždega žvakę knygos suktuvėse Kultūros židinyje. Stebi Apreiškimo paraprijos klebonas emeritus V. Palubinskas. Nuotr. S. Narkeliūnaitė

Kun. Česlovas Kavaliauskas (kairėje) su šio straipsnio autorium dr. Kazys Gurauskas 1996 m. Kaišiadoryse.

**KUN. Č. KAVALIAUSKAS —
NAUJOJO TESTAMENTO
VERTĖJAS**

KAZYS GURAUSKAS

Tik atvykus iš Lietuvos, teko dalyvauti įsimintose „Švento Rašto“ — Senojo ir Naujojo Testamento sutiktuve.

Ta proga norisi prisiminti Naujojo Testamento vertėją, gal čia mažiau žinomą, kun. Česlovą Kavaliauską. Su juo mane siejo nuosirdi, gili draugystė nuo „Aušros“ gimnazijos suolo iki jo mirties.

Gimnazijoje Česlovas skyrėsi iš kitų ypatingu naujų žinių troškimu, domėjimusi dėstomais dalykais. Vyresnėse klasėse jau gilinosi į filosofijos, fizikos, astronomijos ir kitus mokslus, stebindamas mokytojus savo žiniomis ir smalsumu. Gražiai piešė, turėjo gerą klausą, gerą balsą, dainuodavo solo gimnazijos renginiuose. Skambino pianinu, grojo skuduciais, lumbdėliu. Labai mėgo poeziją, pats kūrė eileraščius, spausdindavo juos *Mokslų dienoje*, *Skautų aide* ir kitoje periodikoje. Gimnaziją baigė 1941 m., karo išvakarėse, tragiskomis Lietuvos dienomis, prasidėjus masiniams tremimams, kai netekome brangių mokytojų ar draugų.

Tais metais Česlovas ypač susidomėjo religine literatūra. Prisimenu, skaitė *Kristaus sekimą*, *Tereseles Neuman gyvenimą* apie Kristaus prisikėlimą, Turino drobulę ir kitus religinius raštus. Matyt, visa tai tėvynės tragedijos akivaizdoje paskatino jo apsisprendimą tą patį rudenį įstoti į Kauno kunigų seminariją.

Seminarijoje su jam būdingu uolumu pasinerė į mokslus. Jo žodžiais: „Seminarijoje buvo geros ir mokslo gyvenimo sąlygos (tai stebėtina, vykstančio karo metu), nepaprastai geri profesoriai. Niekada nebūčiau išdrįsęs mėginti versti Šv. Rašto Naująjį Testamentą, jei kunigų seminarijoje nebūtų nuostabaus jėzuito prof. K. Fulsto, kuris buvo įsimylėjęs graikų kalbą, kultūrą ir Gerojo Ganytojo Jėzaus įvaizdį. Iš jo gavau neapsakomą meilę Naujam Testamentui, ir čia tyrimų praturkio mano sugebėjimai. Vasaros atostogų metu mokiausi graikų kalbos, gramatikos, pradėjau be galo gilintis į filosofiją. Jėzuitai padarė man ypatingą įtaigą, sudomino, paskatino išmokti užsienio kalbų. Pirmaisiais seminarijoje metais jau galėjau skaityti vokiškai, prancūziškai, lotyniškai“. Gana greitai ir Naująjį Testamentą skaitė originalo — graikų kalba.

Tuo metu aš studijavau mediciną Vytauto Didžiojo

universitete. Su Česlovu susitikdavome kartą savaitėje, kai seminaristus išleisdavo porai valandų į miestą. Su užsidegimu jis pasakodavo apie naujai įgytas žinias, jo ypač gerbiamus dėstytojus: prof. Gruodį, Jakubauską, Kraičių ir kitus išpūdžius iš seminarijos gyvenimo.

1946 m. išventintas kunigu, pradėjo pastoracinį darbą Pašvitiny, vėliau dar keliose parapijose, visur su užsidegimu skleidamas tikėjimo tiesas, įtaigiais pamokslais guodamas žmones.

1950 m. suimtas ir be jokio teismo nuteistas 10 m., perėjo daugybę kalėjimų, pagaliau atsidūrė Sibiro šiaurėje apie 9,000 mylių nuo Lietuvos, — Norilsko, Kolymos, Magadano lageriuose.

„Norilске buvo siaubingų įtampų. Lietuviai buvo labai draugiški, vieningi, čia supratau, kas tai tėvynės meilė. Man teko labai sunki dalia: juodas darbas žiauriausiomis klimatinėmis sąlygomis — 60° F šalčio, badas, absoliučiai būvau išsekęs. Dievo malonė išgelbėjo mane. Lageriuose sutikau daug mokytojų, kultūrinių mokslo vyrų, esu studijavęs biochemiją, matematiką, fiziką, žydų kalbą. Teko būti apsupty, dalyvauti lietuvių kalinių sukilime Norilске“.

Parašė Norilsko sukilėlių himną:
„Šiaurės vėtroje vyras pakirdo,
Bunda Vytis galingas, rūstus.
Mūsų kruviną priesaiką girdi
Šiaurės uolos ir šiaurės dangus
(I-mas posmas)

Žiauriai numalšinūs sukilimą, buvo atrinktas į mirtininkų tukstantinę sušaudyti, tačiau Dievo malonė išgelbėjo. Iš tremties į Lietuvą grįžo 1956 m. be teisės gyventi didžiuosiuose miestuose. „Grįžęs po lagerio, pradėjau studijuoti Šv. Raštą, ypač Naująjį Testamentą. Analizavau moderniausias įvadas, sužinojau, kokiu būdu buvo parašytas, kiekvapas Šv. Raštas. Tai man gyvenime padarė labai didelę įtaką. Dievas stebuklingai mane vedė“.

Kunigavo penkiolikoje ar daugiau parapijų. Visur gyvenimo varganuose namuose, kai kur tiesiog lašnose, be jokių patogumų, kai kur net iš kaimynų vandenį nešdama. Pats ruošdavo malkas žiemai, kūrėdavosi krosnį, gamindavo valgi — šeiminių neprisipažino. Kada pas jį beatvaziuodavau, ant stalo rasdavau porą didžiulių ter-

mosų užplikytos stiprios kavos, duonos, lašinių, sūrio, medaus — tai ir buvo jo kasdieninis maistas.

Kambary baldai menki: iš paprastų nedazytų lentų sukalta lentyna knygoms, rašomas stalas, ant sienų sukabinėti kuklūs rūbai, pasiejamais ant grindų šūsnys mokslo knygų, storiausių įvairių kalbų žodynų, žurnalų, poezijos tomų. Dažnai miegodavo ant grindų, pasitęsęs čiužini, užsiklojęs miline, šalia radijo imtuvus VEF, naktimis mėgdavo klausytis žinių įvairiomis kalbomis (greta mokėtų 8 kalbų, skaitė net 15 kalbų), muziką. Buvo romantiškos sielos. Be galo mėgo mišką, ežerą, kartais melsdavosi, nusiskynęs lauko ar miško žiedą.

Gyveno be galo kukliai, ką turėdamas, išdalindavo vargšams. Kun. Šalčiūnas prisimena: „Per Kalėdas, po šv. Mišių kun. Česlovas zakrastiėje nusirenginėjo liturginius rūbus, prasiskyrė apsiaustas (iš amerikietiškos karinės palapinės medžiagos), o po juo tik marškiniai. Matai klebonė, kai vakar grįžau iš taves po Kūčių vakarienės, pas mane atėjo du suvargę senukai, jam atidaviau švarką, o senutei sutaną, tegul pasisūsių ką nors. Tai buvo gražiausias Kūčios mano gyvenime. Aš pasijutau panašus į vargingą Beatliejaus šeimą“.

Labai mylėjo savo motiną ir seserį (tėvas seniai buvo miręs). Kai, syki atsikraustęs į Vievi, atsivežė tik kelis portfelius knygų, 2 pagalves ir antklodės, paklaustas klebono, kur jo turtas, parodęs į šalia stovėjusią senutę atsakė: „Štai didžiausias turtas — Mama“.

1967 m. po Vatikano II suvažiavimo, vyskupų paragintas, ėmėsi milžiniško darbo: Šv. Rašto Naujojo Testamento vertimo iš senosios graikų kalbos. Reikėjo išstudijuoti daugybę pirminių šaltinių, gilitis į užsienio autorių šaltinius, autentiškus Šv. Rašto tekstus. Aplankius jį, raskavai apsvirtusių žodynais, žemėlapiams, galybė įvairių autorių knygų. Iš tolo girdėjai tuskunentant rasmą masinėle, žinojai — Česlovas dirba. Versdamas gludino lietuvišką tekstą, ieškojo tinkamiausio išsireiškimio, tiksliausio skambesio ar sakinio.

Tas darbas, derinimas su redaktoriais tęsėsi 5 metus. 1972 m. Lietuvoje laukiamas, dvasinės priespaudos metais taip reikalingas Naujojo Testamento vertimas išvydo dienos šviesą. Vėliau pasirodė 4 pakartotiniai leidimai Lietuvoje, taip pat JAV ir Austrijoje — kun. Česlovo Kavaliausko talento ir darbo dėka.

Kun. Česlovas labai drąsiai, laukė gerų įvertinimų, padėkų iš popiežiaus Jono Pauliaus II ir Vatikano...
Labai laukė prel. A. Rubšio Senojo Testamento vertimo, susirašinėjo su juo, konsultavosi, dalijosi rūpesčiais. Deja, nebesulaukė Senojo ir Naujojo Testamento leidinio vienoje knygoje.

Išvertė II Vatikano susirinkimo dokumentą apie Bažnyčią šių dienų pasaulyje, Eusebijaus *Bažnyčios istoriją*, mišiolus, *Saliomono Giesmių giesmę* iš lotynų kalbos. Parašė *Trumpą Teologijos žodyną* (382 p., 1992); *Teologijos šiaurės 1996; Tarp fizikos ir teologijos* (1998-310p.) Šiais metais turėtų pasirodyti jo poezijos knyga.

Įvairiuose leidiniuose išpausdino daugybę straipsnių teologijos, moralės, mokslo, fi-

**REIKĖJO IŠSPRĘSTI DAUG
PROBLEMŲ**

Visi sutinkame, kad *Šventojo Rašto* knyga — neseniai išleistas Senasis ir Naujasis Testamentas vienuose viršeliuose — yra nepaprastai svarus įnašas į lietuviškos raštijos lobyną. Galima sakyti, kad tai labai graži ir prasminga užsklanda, besibai-giant šiam tukstantmečiui: vertingesnės knygos lietuvių kalba tikrai nebus išleista.

Taciau šis *Šventojo Rašto* leidimas pasitymi ne tik gerais vertimais, bet ir labai patraukliu knygos apipavidalinimu, kurį atliko „Boguta Design“ įstaiga (4910 W. 24th Str., Cicero, IL 60804), vadovaujama dr. Jono Bogutos. Daugelis net nežino, kad visi paruošiamieji darbai buvo atlikti JAV-se, o tik pats spausdinimas atliktas Lietuvoje.

Nėra abejonės, kad raidyno parinkimas, teksto išdėstymas ir kiti darbai pareikalavo daug pastangų, sudarė daug galvosūkių, kuriuos J. Boguta turėjo išspręsti. Tad paprasčiausiai patį „Boguta Design“ savininką trumpai pasisakyti, kaip šis darbas jam sekėsi, kokios buvo pagrindinės problemos, ruošiant tokią milžinišką knygą.

Jonas Boguta pasakoja: „Prieš praėjusias Kalėdas buvo išspausdintas *Šventasis*

losofijos tema, gvideno specialiosios ir bendrosios reliatyvumo teorijų, kvantinės mechanikos ir informatikos, hipererdvių chaoso ir pasaulio atsiradimo bei evoliucijos klausimus. Tuo jis gyveno, esminiu egzistencijos problemų apmąstymuose, diskusijose prabėgavo jo dienos ir naktys. Gilinosi į medicinos mokslo paslaptis, ypač smegenų veiklą.

Per Lietuvos radijo programą „Dievo žodis — kasdieniniai skaitymai“, „Kultūra ir religija“, kuriose jis kas dieną įtaigiai, suprantamai, su vidine šiluma aiškino Šv. Raštą, atsakinėjo į gausius skaitytojų laiškus, kun. Česlovą pažino ir pamilo šimtai tukstantų Lietuvos žmonių. Visus žavejo drąsūs išvados, mokslu pagrįsti apibendrinimai.

Deja, šio dvasios milžino darbus ir planus pamazėle stelbė sunki liga. Paskutinuosius kelis metus, vysk. J. Matulajio pakviestas ir globojamas, apsigyveno Kaišiadoryse. Čia turėjo geresnes gyvenimo sąlygas. Vedė katechetų kursą, skaitė paskaitas Vilniaus ir Kauno universitetuose ir kituose miestuose, vedė rekolekcijas. 1997 m. vasario 20 d. nuostojo plakusi šio didžio humanisto, be galo mįšlejusio Dievą, tėvynę ir žmones, širdis, o jo neramią sielą priglaudė Dangus.

Iskilmingai palaidotas Vievo bažnyčios šventoriuje. Prie kapo kalbėję vysk. J. Matulaitis, kun. Šalčiūnas, sūnėnas akad. A. Buracas, laisvės kovos dalyvis ir dar keletos klaidelių, *Šventasis Raštas* vis tik yra didžiausias ir svarbiausias darbas, kurį „Boguta Design“ atliko.

„Buvo ir skaudu, ir pikta: nesvarbu, kiek stengiesi, tobulybė vis tiek neįmanoma. Tačiau, nepaisant šios ir dar keletos klaidelių, *Šventasis Raštas* vis tik yra didžiausias ir svarbiausias darbas, kurį „Boguta Design“ atliko.“

Raštas, kurio tekstas verstas iš hebrajų, aramėjų, graikų kalbų. Ruošiant šio teksto išdėstymą, nusprendžiau pasirinkti vieną iš pasaulinių biblijos dizaino modelių ir jį įgyvendinti.

Išstudijavęs dešimt skirtingų biblijos modelių, apsisitaujau prie *Oxford Annotated Bible*, išleisto Oxford University Press leidyklos. Ji ir tapo lietuviškojo *Šventojo Rašto* išvaizdos pagrindu.

Antras didysis sprendimas — raidynai. Naudojamuose raidynuose turėjo būti ne vien lietuviškos raidės, bet taip pat išsamiai paruošta tipografija, t.y. gražus ir darnus ryšys tarp raidžių. Lietuvių kalbai tas ypač svarbu, nes dažnai susidaro nepatraukli ir net kebliai raidžių kombinacija, pvz.: jeigu raidė *j* yra po raidės *q* arba *z*, tuomet nosinė susilieja su raide *j* ir sunku pasakyti, ar a yra su nosine, ar ne.

Darnus ryšys buvo sudarytas 2,000 raidžių poroms. Išsprendus raidžių santyki, reikėjo pasirinkti žodžių ryšius. Biblijos tekstas turi atrodyti patraukliai, būti lengvai skaitomas, nes knyga taikoma įvairioms amžiaus ir išsilavinimo žmonėms.

Šv. Raštas — tai ne kasdieninė knyga. Jos ruošimui naudojami ypatingai grotus kompiuterius, kurių pagalba buvo galima išsamiai analizuoti tekstą, rasti rašybos ar išdėstymo klaidas. Pavyzdžiui, citatų kabutės turi puoriotis, taškai ir kabliukai negali „paklysti“ ir t.t.

Lietuviškas Šv. Raštas iš tikrųjų yra abstraktus objektas informacijos erdvėje. Jo viena forma yra Lietuvoje jau išspausdinta knyga, kita — bus CD-Rom, o trečia — „internete“, randama šiuo adresu: www.boguta.com

Stengiausi kuo tobuliau darbą atlikti. Paskutinė knygos korektūra buvo daroma dešimt kartų. Salomėja Narkeičionaitė, prel. Antanas Rubšys ir aš pats tikrai akis pražiūrėjome, kelis kartus korektūras skaitydami. Bet, kai pavariau jau Lietuvoje išspausdintą knygą, pamaciau, kad 1,785 puslapyje įdėtas netas titulinis lapas. Tas buvo padaryti jau Lietuvoje, tad mes negalėjome patikrinti ar pataisyti.

Buvo ir skaudu, ir pikta: nesvarbu, kiek stengiesi, tobulybė vis tiek neįmanoma. Tačiau, nepaisant šios ir dar keletos klaidelių, *Šventasis Raštas* vis tik yra didžiausias ir svarbiausias darbas, kurį „Boguta Design“ atliko.

Giesmių giesmės knyga

Dievo žodis žmonių žodžiais

Atkelta iš 1 psl.

Šio didelio darbo patirtis, sako vertėjas, jam atnešė labai daug. „Anksčiau prasme mačiau žodiuose, dabar ją girdžiu. Atsimenu, kaip įskodamas tikslesnio sąvokos atitikmens, ją net sapnuodavau. Būdavo, atsikeliu naktį, einu prie kompiuterio įrašyti, kad kitą dieną neužmirščiau. Daugelį *Šventraščio* vietų emiau suprasti kitaip. Ypač ten, kur kalbama apie tai, kas yra Dievas ir kas yra žmogus bei koks jų santykis“.

Ypač sudėtinga versti tokius prasmės kupinus žodžius, kaip hebrajiškas „hesed“, išreiškiantis visiškai nelauktą ir netikėtą Dievo meilę žmogui. Šventajame Rašte galima rasti daugiau kaip 50 to žodžio reikšmių. Tad kaip toki žodį išsakyti vienu lietuvišku žodžiu? Vertėjas pasirinko žodžius „gerumas“ ir „ištikima meilė“. Arba vėl, psalmėse dažnai kartojama „Dievas yra geras“. Mums, lietuviams, lyg geriau skamba, kad Dievas „gailestingas“, tačiau, pagal hebrajų kalbos „hesed“, tai nebūtų tikslu, nes jis nurodo žmogų apstulbinantį Dievo gerumą, kuris jį ištikimai patitinka visokiame gyvenimo aplinkybėse.

Prisimindamas įvairius kalbininkus ir lietuviško žodžio žinovus, su kuriais teko artimai dirbti, lyginant vertimo kalbą, prel. Rubšys įspodamasis sako: „Esu žemaitis, todėl daug kas pastebi, kad vertime jaučiamas labai sodri žemaičių kalba. Pasiūlo taisykų...“ Ir tada kartais būna aštresnių nuomonės skirtingumų. Pavyzdžiui, toliau pasakoja vertėjas, „kalbininkams nepatiko išsireiškimas, kad Mozė mato Dievą veidas į veidą... Reikia keisti, — lietuviškai būtų *akis į akį*. Tada jau gnytiavo savo vertimą kaip meška gina savo meškiukus... Sakau: *juk veidas čia labai svarbus. Norime išvysti ne Dievo akį, bet Dievo veidą*. Dievo veido ieškojimu persmelktas visas *Šventasis Raštas*“.

Ir taip patveju, kai kun. Česlovas Kavaliauskas prašė prel. Rubšį patikslinti kai kurias Naujojo Testamento vietas, susijusias su Senojo Testamento, taip pat išliko idomos pokalbis. Luko Evangelijoje išverstas reikšmingas sakinyš štai kaip: „Jėzus ryztį gailai nukreipė žingsnius į Jeruzalę“. Prel. Rubšys sako: čia „svarbiau ne žingsniai, o veidas. Jėzus visu veidu pasiuoko eiti į Jeruzalę. Tai labai įdomu ir ta prasme, kad pagal Šv. Raštą miestas yra bloga vieta. Juk miestas pastatė Kaino palikuonys... O štai Jėzus Evangelijoje visu veidu atsisuka į Jeruzalę ir eina į mirtį...“

Taip kuopščiai ir jautriai versdamas Senąjį Testamentą, prel. Rubšys stengiesi priartinti šias Dievo knygas šiuolaikiniam žmogui, jas padaryti patrauklesnes ir suprantamesnes, ypač lietu-

viams. Dar ir dabar, sako jis, nemažai krikščionių nesugeba suprasti Senojo Testamento ir jį priimti kaip tikrą Dievo žodį. Kai kas į jį žiūri, kaip į žydų tautosaką. Tačiau jame glūdi dideli dvasiniai turtai; galima atrasti daug šviesos ir stiprybės šiandienos gyvenimui. Skaitydami apie senovės Dievo tautos kelionę per dykumą išsilaisvinus iš Egipto faraono vergijos, argi nepriimsime ir savosios lietuvių tautos? Prel. Rubšys aiškina: „Istorijoje nuolat pasikartoja Egipto vergovė. Labai įdomu, kad net tik žydų, bet ir daugelio kitų tautų, taip ir Lietuvos, istorijoje, nuolat susipina tos dvi gijos — tremties ir sugrįžimo namo...“ Dievas ejo į tokią žmonią, kokia ji anuomet buvo. Dievas ejo gelbėti ir bėdą patekusį žmogų, kuris buvo atviras jo atėjimą priimti ir jo žodį išgirsti. Argi taip nėra ir šiandien? Ir dar pridėda vertėjas: „Jei manome, kad anų laikų žmonės nedoreliai, o mes geri ir padorūs, tada, žinoma, Šv. Raštas nieko mums nepadedas. Bet jeigu galime prisipažinti esą silpni ir pagalbos reikalingi, tada Senajame Testamente atrasime ne senienas, o nuostabias vilkities knygas“.

Vienas iš mūsų

Mums, gyvenantiems išeivijoje, didelis džiaugsmas ir pasididžiavimas, kad prel. Antanas Rubšys yra vienas iš mūsų. Jo gyvenimas atspindi ir mūsų išeišyką patirtį.

Jaunas Telsių seminarijos klirikas Antanas 1944 m. pasitraukė į Vakarus. Atsidūręs Vokietijoje, Eikštė tėsė teologijos, Šv. Rašto ir senovinių biblijų kalbų studijas. Baigęs Romoje, 1948 m. buvo išvestas kunigu. Tuomet dar nežinojo, kad jam atsivers plataus pasaulio takai. Jis mėgsta sakyti, jog „žmogus yra judanti kryžklė“. Atvykęs į Ameriką, pradėjo dėstyti, paskui keliauti ir rašyti.

Kaip ir mums visiems, nelengva buvo palikti tėvynę. Jis pats prisipažįsta: „Pykau ant Dievo, kam mane išvyjo iš Lietuvos...“ Bet štai, po 50-ties metų kūrybiško darbo svetur, 1998 m. Lietuvoje šventė aukšines kunigystės sukaktį ir amžiaus 75-metį. Sulaukė ir didžiojo savo darbo — Senojo Testamento išleidimo bei pripažinimo Lietuvoje. Visa lentyra jo parašytų knygų apie Šv. Raštą žinoma ne vien išeivijoje, bet ir Lietuvoje. 1995 m. buvo apdovanotas Lietuvos valstybine premija už Šv. Rašto vertimą. Turėjo progos dėstyti visose Lietuvos seminarijose, taip pat Vilniaus ir Vytauto Didžiojo universitete. Išrinktas Lietuvos Biblijos draugijos pirmininku.

„Istorija mus labai lauzė, — sako prel. Rubšys, apžvelgdamas savo ir savo kartos gyvenimo kelionę. — Buvome staklės, kuriomis audžia Dievas, ir tai mus praturtino“. Tos Dievo staklės ir mums išaudė dieviško žodžio drobę, išmargintą raštais, kurie štai tampa suprantami ir mieli lietuviškai širdžiai. Šią *Šventojo Rašto* knygą Dievas mums dovanoja, savo žodį, išreikštą gyvu, šiltu, gilaus tikėjimo pašvešto žmogaus žodžiu, kad mus maitintų ir sustiprintų keliauti gyvenimo keliu iki paibaigos, ne vien per žydincias pievas, bet ypač per smelėtas dykumas. Dažnai tik dykumoje praręgim ir pamatom tikrąjį Dievo veidą.

Išėjimo knyga

SUTIKOME, KAIP BRANGIAUSIĄ SVEČIĄ

ŠVENTO RAŠIO
Senoji ir Naujoji Testamentas
SUTIKTUVĖS

skaitovė Audrė Kizytė, muzikas Darius Polikaitis, Marius Polikaitis ir akompaniatorius Vidas Neverauskas.

*Teskelbia mano burna
Viešpaties slove,
ir visa, kas gyva, teslovina
jo vardą
dabar ir per amžius!*

Audrės Kizytės skaitytos trys psalmės dviem išėjimais. Jos balsas skambėjo subtiliai, įtikinančiai, aiškiai. Sunkus tekstas buvo gerai apvaldytas — tik viena kita kirčio klaida pasitaikė. Buvo aiškiai jaučiamas skaitovės aktoriškas pasiruošimas ir mokėjimas perduoti psalmių nuotaiką.

*Kai pasižiūriu į tavo dangų,
tavo pirštų darbą,
— į mėnulį ir žvaigždes,
kuriuos tu pritvirtinai,
— kas yra žmogus, kad jį
atsimeni,
kas yra mirtingasis, kad juo rūpiniesi?*

Pirmuoju išėjimu Darius ir Marius Polikaitis pradžiugino susirinkusius skardžiais ir senoviskais Martyno Mazvydo giesmės garsais „Jėzus Kristus, Sūnus Dievo“. Vėliau jie pagiedojo gregoriškąją „Kyrie“, o pabaigai — Camille Saint-Saens „Ave Maria“. Pastarajai giesmei akompanavo Vidas Neverauskas.

Nors programos vadovė Marija Remienė prašė po kiekvieno pasirodymo neploti, kad nebūtų išblaškyta vakaro rintis, bet buvo galima jausti publikos didelį norą apdova-

noti atlikėjus nuosirdžiu pritarimu, išreikšti pasitenkinimą jų atlikimu. Tad ir nuaidėjo garsūs plojimai, meninei programos daliai pasibaigus!

Sventoji Rašto sutiktuvėse turėjome netikėtą svečią iš Lietuvos, atvykusį aplankyti čia jau anksčiau iškūrusio sūnaus su šeima. Tai dr. Kazys Gurauskas, kuris papasakojo pluoštą prisiminimų apie Naujojo Testamento vertėją kun. Česlovą Kavaliauską, papildydamas paskaitininkės mintis apie šį pasišventusį, tikrai krikščioniškos dvasios, daug gyvenime kentėjusį (net Sibiro tremtį) ir vargusį kunigą. Deja, jam neteko sulaukti knygų pasirodymo — mirė 1997 metais.

Pabaigai šiltą ir perpintą jam įprastu humoru žodį tarė *Draugo* moderatorius kun. Viktoras Rimšelis, o programos dalyviams ir visiems susirinkusiems nuosirdžiai pa-

„Skaitytu ir beveik verktu iš džiaugsmo, taip gražiai liejasi Dievo žodis, puošnia, meilia lietuvių kalba... lenkiuosi ligi žemės ir sakau: ačiū Jums, gerbiamas Prelate!“ (*Draugas*, šeštadienis, kovo 6 d.).

„Kaip nuostabu, kad nuo šiol galėsime Senąjį Testamentą skaityti gražiai, sklandžiai, turtingai ir spalvingai lietuvių kalba, kuri palies mūsų protą, mūsų širdims atvers gyvojo Dievo paslaptį...“ (*Kau-*

Minėtą sekmadienį, tuojau po 11 val. r. Mišių, į žemutinę Apreiškimo parapijos salę susirinko graži šimtinė žmonių.

Salė šventiškai išpuošta. Sienose kabėjo lietuviškais raštais staltiesės, rankšluosčiai, juostos, paveikslai. Ant garbės stalo išdėstytos visos prelato A. Rubšio parašytos knygos ir, savaime aišku, pagrindinis jo darbas, didžiulė, per 2,000 puslapių knyga — *Šv. Raštas*. Visų tų knygų viduryje — didelė balta žvakė. Stalo gale — Rupintojėlis.

ŠALPOS reikalų vedėja Vita Jankauskienė sveikina svečią prel. A. Rubšį ir kviečia prie

„Sventoji Rašto“ sutiktuvėse Kultūros židinyje, Brooklyn, NY. Iš kairės: žurn. Kestutis K. Miklas, prel. Antanas Rubšys ir žurn. Salomėja Narkelūnaitė.

dekojo M. Remienė. Verta pažymėti, kad susidomėjimas *Sventuoju Raštu* buvo tikrai stebinantis: išplatinata 50 knygų, ir jų daug daugiau publika būtų išgraibčiusi, bet tik tiek į salę atvežta. (Kas galėjo tikėtis, žmonės taip varžysis dėl lietuviškos knygos...) Iš tikrųjų ir kasdien *Draugo* knygyne vedėja Violeta Karalienė vos spėja aptarnauti administraciją užsukančius *Sventoji Rašto* pirkėjus, vos spėja knygas siųsti toliau gyvenantiems (ji ir knygos sutiktuvėse patarnavo, norintiems *Sventąjį Raštą* įsigyti, o prie bilietų nuosirdžiai darbavosi dienraščio redakcijos tarnautoja Ona Gintautienė).

Kadangi knygos sutiktuvėse ruoštos Verbų sekmadienio išvakarėse, tai buvo gražus, susikaupimą žadinantis įvadas į Kristaus Kančios savaitę ir Prisikėlimo džiaugsmą.

D. Bindokienė

garbės stalo, o rašytoją Paulių Jurkū prie Vilniaus verbomis papuošto kalbėjo stalelio. P. Jurkus pažvelgia į Prelato kalbų studijas ir atliktas keliones į kraštus, susijusias su *Šv. Raštu*. Kreipia dėmesį į jo parašytas knygas, kurios buvusios įvadu, pasiruošiant *Šv. Rašto* vertimui. Džiaugiasi Prelato atliktu milžinišku darbu, pareikalavusiu didelės jo gyvenimo metų dalies, kuris: „...ėję per tremtį, ieškodamas Dievo žodžio, ieškodamas šviesos įvadu, pasiruošiant *Šv. Rašto* vertimui. Džiaugiasi Prelato atliktu milžinišku darbu, pareikalavusiu didelės jo gyvenimo metų dalies, kuris: „...ėję per tremtį, ieškodamas Dievo žodžio, ieškodamas šviesos įvadu, pasiruošiant *Šv. Rašto* vertimui. Džiaugiasi Prelato atliktu milžinišku darbu, pareikalavusiu didelės jo gyvenimo metų dalies, kuris: „...ėję per tremtį, ieškodamas Dievo žodžio, ieškodamas šviesos įvadu, pasiruošiant *Šv. Rašto* vertimui.“

„Žvakei skaisčiai sužibus, meilės, dėkingumo ir pagarbos vardan V. Jankauskienė Prelatui, palydint plojimų gausa, užjuosia tautiška juosta.“

Dabar prie pulsto atsistoja prel. A. Rubšys. Kalba apie Dievo Žodį, išsakyta Šventajame Rašte. Galiausiai dėkoja, knyga bėruošiant jam talkinusiems: Lietuvoje — Sigutei

„UŽDEK, PRELATE, ŽVAKĘ“...

„Skaitytu ir beveik verktu iš džiaugsmo, taip gražiai liejasi Dievo žodis, puošnia, meilia lietuvių kalba... lenkiuosi ligi žemės ir sakau: ačiū Jums, gerbiamas Prelate!“ (*Draugas*, šeštadienis, kovo 6 d.).

Minėtą sekmadienį, tuojau po 11 val. r. Mišių, į žemutinę Apreiškimo parapijos salę susirinko graži šimtinė žmonių.

Salė šventiškai išpuošta. Sienose kabėjo lietuviškais raštais staltiesės, rankšluosčiai, juostos, paveikslai. Ant garbės stalo išdėstytos visos prelato A. Rubšio parašytos knygos ir, savaime aišku, pagrindinis jo darbas, didžiulė, per 2,000 puslapių knyga — *Šv. Raštas*. Visų tų knygų viduryje — didelė balta žvakė. Stalo gale — Rupintojėlis.

ŠALPOS reikalų vedėja Vita Jankauskienė sveikina svečią prel. A. Rubšį ir kviečia prie

Religinės šalpos reikalų vedėja Vida Jankauskienė „Sventoji Rašto“ sutiktuvėse Kultūros židinyje, Brooklyn, NY.

„Žvakei skaisčiai sužibus, meilės, dėkingumo ir pagarbos vardan V. Jankauskienė Prelatui, palydint plojimų gausa, užjuosia tautiška juosta.“

Dabar prie pulsto atsistoja prel. A. Rubšys. Kalba apie Dievo Žodį, išsakyta Šventajame Rašte. Galiausiai dėkoja, knyga bėruošiant jam talkinusiems: Lietuvoje — Sigutei

„Žvakei skaisčiai sužibus, meilės, dėkingumo ir pagarbos vardan V. Jankauskienė Prelatui, palydint plojimų gausa, užjuosia tautiška juosta.“

Dabar prie pulsto atsistoja prel. A. Rubšys. Kalba apie Dievo Žodį, išsakyta Šventajame Rašte. Galiausiai dėkoja, knyga bėruošiant jam talkinusiems: Lietuvoje — Sigutei

MOKSLAS: KLIŪTIS TIKĖJIMUI

KUN. VYTAUTAS BAGDANAČIUS, MIC

Prof. Dalia Katiliūtė-Boydston yra paskelbusi duomenis, surinktus iš JAV-se atlikto tyrinėjimo, kaip mokslai kliudo katalikiškam tikėjimui. Ji rėmėsi Thalheimerio statistika, gauta apklausinėjant įvairių mokslo sričių profesorius, atsakiusių į klausimą: koks yra jų santykis su religija ir apskritai tikėjimu į Dievą. Thalheimeris surinko ir analizavo daugiau kaip 700 profesorių pasisakymus.

Prof. Katiliūtė-Boydston straipsnis, pavadintas „Kur moksluose grėsmė tikėjimui“, buvo paskelbtas Lietuvoje leidžiamame *Kultūros barų* žurnale (1998 m., nr. 6, 46-54 psl.).

Thalheimeris savo apklausinėjimuose suskirstė į keletas grupes: pritaikomuosius, griežtuosius, humanitarinius ir socialinius mokslus. Iš paskelbtosios statistikos aiškėja, kad tik 31 procentas humanitarinių mokslų profesorių yra tikintys, o socialinių mokslų — 25 proc. nepraradę tikėjimo. Katiliūtė-Boydston iš šių duomenų daro išvadą, kad „humanitariniuose ir socialiniuose moksluose ne tik mažiausia tikinčiųjų, bet netikintieji, kurie sudaro daugumą, dažniau yra kategoriški ateistai“. Šie duomenys mus nustebina.

Sustokime prie socialinių mokslų dėl to, kad norėtume šiuose moksluose rasti net artimą santykį su krikščionyste, nes Kristaus dėsnių — mylėk savo artimą, kaip pats save —

sudaro labai tvirtą pagrindą sociologijai. Tačiau, deja, dažnai taip nėra.

Neturime pagrindo netikėti šių studijų duomenų tikslumu. Kalbant apie socialinius mokslus, nereikia paleisti iš akių fakto, kad mūsų šimtmečio kultūros istorija liudija tą patį. Juk ne tik komunistinė sociologija yra stipriai persiėmusi priešingybe tikėjimui, bet taip pat Vakarų Europos socialinė demokratija šio šimtmečio pradžioje save suprato, kaip sistema be jokio sąryšio su Dievu ar tikėjimu.

Tai faktai, kurie veikia kaip perspėjimas visiems tikintiesiems: kovoje už Dievą, už tikėjimą ir šiais laikais žmonijoje turi pakankamai oponentų.

Kontrasto dėlei galime sustoti prie pal. Jurgio Matulaičio, kuriam religija ir sociologija tarp savęs neturėjo konflikto. Jis, būdamas giliai tikintis, organizavo darbininkų sąjungą Varšuvoje. Būdamas Petrapilio Dvasinės akademijos profesoriumi, buvo išrinktas lenkų darbininkų sąjungos Rusijoje pirmininku, o Lietuvoje suorganizavo socialinę savaitę Kaune ir buvo pagrindinis jos kalbėtojas. Jurgio Matulaičio propaguojamo socialinio mokslo dėsnių buvo paskelbti žurnale *Draugija*, 1909 m. liepos-rugpjūčio numeryje.

ŠV. KRISTOFORO ORKESTRO PENKMETIS

Suėjo 5 metai, kai veikia Vilniaus savivaldybės Šv. Kristoforo orkestras, vadovaujamas dirigento, muzikologo Donato Katkaus. Per veiklos penkmetį orkestras tapo labai aktyvus Vilniaus muzikinio gyvenimo dalyviu.

Orkestro repertuaras gana įvairus ir didelis — nuo baroko muzikos iki naujausių dabartinių opusų. Vyrąja lietuviška muzika. Repertuare — B. Kutavičiaus, O. Balakausko, V. Bartulio, O. Narbutaitės, kitų pripažintų Lietuvos kompozitorių kūriniai.

Šv. Kristoforo orkestro koncertams būdinga ir žanrų įvairovė — rengia tango, džiazo, net pop muzikos koncertus. Koncertuoja užsienio šalyse.

Sukaktuviname vakare skambėjo Šv. Kristoforo orkestro atlikta W.F. Bacho *Sinfonija F-dur*, O. Balakausko *Meridionale*, P. Čaikovskio *Florencijos prisiminimas*, o taip pat barokiniai kūriniai.

VILNIAUS KLASICIZMAS

Kultūros ministerijoje aptartas pasiruošimas pavasarį numatomai atidaryti didelei Lietuvos ir Lenkijos Nacionalinių muziejų dailės parodai „Vilniaus klasicizmas“. Ši paroda skiriama meno istorikų Stanislovo Lorentzo ir Vlado Drėmos atminimui. Parodoje numatoma visuomenei parodyti Varšuvos Nacionaliniame muziejuje saugomą garsųjį J.

Matiekos 1887 m. nutapytą istorinį paveikslą *Zalgirio mūšis* (aliejus, drobė, 420 x 986 cm.).

Kultūros ministerijoje taip pat aptarta ideja Vilniuje surengti dailės parodą „Krikščionybė Lietuvos mene“. Ji skiriama Kristaus gimimo 2000 metų jubiliejui.

Kovo 27-osios vakare i Lietuvių dailės muziejų Lemonte gausiai susirinko tautiečiai susitikti su seniai laukiama svečiu. Ne, tai nebuvo Lietuvos vyriausybės narys ar žymus menininkas, kurie paprastai pritraukia žmones į susitikimo vakarones. Šis susitikimas buvo su knyga, ir ne bet kokia, o galbūt nemažiau svarbia, kaip Martyno Mazvydo *Katekizmas*, kurio 450-ąjį gimtadienį ne taip seniai šventėme.

Susirinkome artimiau susipažinti ir pagerbti naująjį *Sventoji Rašto* leidimą — šį kartą vienuose viršeliuose išleista — kartu Senąjį ir Naująjį Testamentą.

Sventoji Rašto sutiktuvėse ruošė *Draugas*, o jas organizavo nuolatine tokių renginių ruošėja, Lietuvių katalikų spaudos draugijos (oficialiųjų *Draugo* leidėjų) vykdomosios valdybos pirmininkė Marija Remienė. Buvo malonu šioje jaukioje salėje matyti ne tik vyresnio amžiaus publiką, bet ir jaunimą, ir šeimas su vaikais. Tai geriausias įrodymas, kad mūsų tautiečiai tebesidomi lietuviška knyga, tebesidžiaugia neeiliniu įvykiu, kai sulaukiame tikrai vertingo leidinio.

Apie šio *Sventoji Rašto* kelią pas skaitytoją; apie jo tekstus vertusius, ruošusius prel. Antaną Rubšį, kun. Česlovą Kavaliauską su kitais svarbiaisiais talkininkais; apie įvairių techninių spaudos sunkumų nugalėjimą bei problemų išsprendimą, kurį atliko dr. Jonas Boguta, išsamiai kalbėjo ses. Ona Mikailaitė, atvykusi iš Putnam, CT. (Jos paskaita spausdinama šiame numeryje, o taip pat J. Bogutos pasisakymai apie *Sventoji Rašto* techninio paruošimo darbus).

Paskaitos, nors buvo ilgoka, net patys jaunieji publikos dalyviai klausėsi su dėmesiu bei susikaupimu. Ne mažiau visus sužavėjo meninė programos dalis, kurią atliko jaunosios mūsų meninės pajėgos:

„Sventoji Rašto“ sutiktuvėse programoje Lietuvių dailės muziejuje Lemonte dalyvė (iš kairės): muz. Darius Polikaitis, Vidas Neverauskas ir Marius Polikaitis.

Kun. Viktoras Rimšelis, MIC.

Dr. Kazys Gurauskas.

Audrė Kizytė.

Ona Gintautienė (kairėje) ir Violeta Karalienė, talkinuosios Šv. Rašto sutiktuvėse Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte.

P. Palyš

LIETUVOS MENAS — PASAULIUI

Lietuvoje ir užsienio šalyse pagarsėjusi pianistė Mūza Rubackytė kartu su Kultūros ministerija įsteigė viešąją įstaigą *Lietuvos artistinis veiktumas*. Šios įstaigos ilgametis planas — per koncertinę, artistinę veiklą pristatyti Lietuvą užsienio šalyse. Šį projektą padeda įgyvendinti Lietuvos ambasada Vokietijoje.

JOS KOMPOZICIJOSE NĖRA PADRIKUMO

Dailininkės Irenos Raulinaitienės iš Los Angeles, CA., grafikos paroda ruošiamą balandžio 17 iki gegužės 5 d. Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemonte. Parodos atidarymas bus šeštadienį, balandžio 17 d., 7:00 val. vak.

Menas, vienokia ar kitokia forma, Irenai Raulinaitienei buvo jos gyvenimo dalis jau nuo vaikystės. Lankant gimnaziją Čikagoje, jai buvo sudaryta proga mokytis Čikagos Meno institute. 1953 m. viena jos akvarelių pateko į Smithsonian institute ruošiamą parodą, Washington, DC. Po universiteto studijų — šeima ir darbas chemijos srityje. 1980 m. Irena pradėjo meno studijas Glendale kolegijoje, CA, kur pamogė grafikos meną. Nuo 1990 m. dalyvauja įvairiose meno parodose Los Anjeles ir apylinkėse, Arizonoje ir „Galerijoje“ Čikagoje.

Pranas Visvydas (*Draugas*, vasario 3, 1996) rašo: „Atidžiai kruopšti, racionali, lakoniška, įvairi — tai, mano supratimu, gal svarbiausi Irenos Raulinaitienės grafikos bruožai. Jos kompozicijose nerasi padrikos dermės galų ar kokio nors chaotiško eksperimentavimo...“

Parodos Lemonte atidarymo proga Danguolė Kuolienė paklausė dail. Raulinaitienę keltą klausimų.

Dail. Irena Raulinaitienė.

— Kas pastūmėjo kūrybai?

— Man atrodo, kad niekas ir viskas. Leisk paaiškinti. Iš Lietuvos atbėgom į Vokietiją, į Freiburgą, netoli Prancūzijos sienos. Ten mano tetėnas, V.

K. Jonynas įkūrė meno mokyklą. Su tėveliais lankydavom parodas meno mokykloje ir galerijose. Didelį įspūdį paliko esto E. Wiiralt realistišes ir surrealistines graviūras. Namie ir pas Jonynus buvo dažnai kalbama apie tetėno medžio raizinius, bet jo studija buvo intriguojanti vieta, į kurią mums, vaikams, nebuvo leidžiama įeiti. Amerikoje, kai gyvenome Čikagoje, buvau gimnazijos pasiūsta meno pamokoms į Chicago Art Institute, o persikėlus į Washington, vieną akvareliukę buvau išstaciūs Smithsonian Institution grupinėje parodoje. Po to beveik 30 metų su menu kontaktas nutrūko, nors galerijas dažnai lankiau. Gyvenant Kalifornijoje, vaikams, berods, jau gimnazijas baigus, nutariau mokytis piešimo Glendale miesto kolegijoje. Kursas po kurso, atsiduriau grafikos klasėje ir pajutau, kad man ta sritis sava. Pradėjau dalyvauti studentų parodose, patekau į meno draugijas ir dabar dažnai dalyvauju įvairiose parodose.

— Ar mintys kūriniui kyla iš konkrečių nutikių, ar būna koks nors vaizdinis įkvėpimas?

— Mintys kūriniams kyla iš įvairių šaltinių: realistinės graviūroms, dažniausiai iš kurio vaizdo, kolagrafijoms — iš abstrakčių idėjų. Štai ofortui „Vizija“ įkvėpimas buvo Mačerno trečioji *Vizija*, didžiulei serijai kolagrafijų „Trock'ne Blumen“ — Schuberto daina, bei instrumentinės variacijos tuo pačiu pavadinimu. „Muzikos“ keturių plokščių darbui šaltinis buvo Dorothy Sayers romanas. Toje knygoje Bacho muzikos koncerto klausosi Harriet ir jos sužieduotinis Peter Whimsey. Iš maždaug vieno sakinio, o gal iš paragrafo kilo „Muzikos“ kūriny.

Mano motina, tautosakininkė Gražina Krivickienė, mokėjo daugybę liaudies dainų, pasakų, patarlių, kurios jaugū ir mano pašamone, ir protarpiais įvairius tautosakos ir liaudies meno elementai išnyra mano kūriniuose.

— Ar kuri intuityviai, bedirbant, ar jau turi užbaigtą piešinį, nuo kurio pradėti?

Irena Raulinaitienė. Ruduo. 1985 m. Nuotr. Roy Dondas

Georges Bizet „Carmen“ Čikagoje 1959 metais. Priekyje: Danutė Stankaitytė — Micaela, Stasys Baras — Don Jose.

— Daugiausia kuriu intuityviai, bet realistiniam darbui visada atlieku eilę škių, o darbams, kurie spausdinami iš kelių plokščių, paruošiu tiesiog planus, nes viskas turi sutapti, sueiti.

— Kurdamą grafikos darbų ciklą, ar žinai iš anksto kiek bus lakštų?

— Dažniausiai nežinau, kiek lakštų išeis, nors turiu idėjų tam tikriems aspektams. Sakykim, keturių plokščių minėtam „Muzikos“ darbui buvau sukūręs dar ir penktą plokštę „Minimalizmą“, kuri visai nesiderino prie kitų keturių: „Gregorianiškos giesmės“, „Polifonijos“, „Klasikinės“ ir „Avant-garde“ muzikos. Taigi, planavau penkis, o liko keturios. „Trock'ne Blumen“ kolagrafijų serija turi per trisdešimtį plokščių. Plokščių (lakštų) dar gal bus daugiau, nes idėja veja idėją, reikia išbandyti šį bei tą, variantų yra begalės, ir, atrodo, tuos variantus reikia įkūnyti.

— Kada savo kūrinius pakrikštijai?

— Su pavadinimais — kaip ir su kūdikiais, kai kurie turi vardus dar negimę, o kitiems trunka laiko, kol tinkamą vardą surandi.

— Grafikos technika ne duoda greitų rezultatų. Kaip užtenka valandų?

— Laiko niekada negana. Jeigu kas laiką buteliukuose pardavinėtų, mokėčiau gerą kainą, nors prieš kelis metus, kai kurį laiką nedirbau, beveik nieko nesukūriau. Matyt, man reikia tam tikro kiekio spaudimo ir laiko trupinėlio, kad gimtų kūriniai.

— Pradėjai juoda-balta, o dabar spalvingi darbai. Kodėl?

— Kai lankiau pirmą grafikos kursą, pirmiausia mokėmės graviūros technikos, ir klasėje net neleidė spalvoto rašalo (taip vadina grafikos dažus) naudoti, grynai pedagoginiais sumetimais. Teisybę pasakius, seniau didelė tradicinės grafikos dalis buvo monochromatinė. Nemanau, kad juoda-balta būtų sunkesnė technika, nors yra daug lėtesnė ir kruopštesnė. Kai kada yra smagu į tą lėtą techniką pasinerti ir ją mėgautis. Bosimi darbai, dauguma, manau, bus spalvoti — spalvas pamilau, bet, manau, nepamiršiu graviūrų / ofortų.

— Pamačiusi darbus, sukabintus savo parodoje, ar juos kitokius, „naujus“ matėi?

— Visada įdomu matyti savo darbus, pakabintus parodoje, ar individualioje, ar grupinėje — ir tikrai jie tada

BIZET IR JO OPERA „CARMEN“

Georges Bizet gimė 1838 metais Paryžiuje, muzikos mokytojo šeimoje. Be Jurgio jis dar buvo pavadintas Aleksandru, Cezariu ir Leopoldu. Dar vaiku būdamas, parodė savo didelį talentą muzikai. Turėdamas dešimt metų, jis įstojo į Paryžiaus konservatoriją, kurioje ypač pasižymėjo pianino ir muzikos teorijos klasėse. Jo kompozicijos mokytojas buvo Halevy, jau garus savo 1835 metais surkurta opera *Zydė*. Būdamas 19 metų, Bizet laimėjo aukščiausią konservatorijos žymenį — Prix de Rome. Šis laimėjimas jam suteikė galimybę trejus metus valdžios dėšomis gyvenoti užsienyje ir tobulintis savo srityje. Dauguma didžiųjų prancūzų kompozitorių (Halevy, Gounod, Berlioz, Debussy, Massenet) yra laimėję tą pripažinimą, tačiau Ravel ir Saint-Saens neturėjo laimės tuo pasisekimu didžiutis. Jaunasis Bizet nepaprastai džiaugėsi puikia proga išvyti Romą ir arčiau pažinti italų muziką — lengvą, tingią, meilingą ir aistringą — jo paties žodžiais tariant.

Grįžęs į Paryžių, jis pasiryžo atsidėti kūrybai ir tuojau gavo dviejų teatrų užsakymus. Paryžiuje iškilo Gounod, Offenbach, Meyerbeer, Rossini; cia kelias į viršūnes atsivėrė ir Bizet. Didesnį dėmesį jis skyrė „Operai Comique“, populiariai vidurinio luomo operai. Joje dalis dialogų buvo atkalbama, vyravo romantinė melo

atrodo kitokie. Galima juos tada iš kito taško, iš toliau pamatyti ir atitraukčiau įvertinti. Vieni save pateisina, kiti apvilia. Žiūrovų komentarai yra labai reikšmingi ir reikalingi.

— Tavo pavardė spausdinama prestižines „Los Angeles Printmaking Society“ saraše. Ten patenkama, pristatant darbus išrankiai vertinimo komisijai. Kokias galimybes tai tau suteikia?

— Parodos su „Los Angeles Printmaking Society“ duoda galimybę išstatyti savo darbus galerijose su aukšto lygio profesionalais, palyginti savo darbus su jų darbais ir pasiekti platesnę publiką. Ši draugija bendradarbiauja ir su kitomis galerijomis bei meno draugijomis Amerikoje, skelbdama būsimas parodas. Tai duoda progą išėiti iš vietinių parodų rato, augti, tobulėti, ieškoti ir atrasti naujų idėjų, naujų priėjimų, nesuakmenėti.

— Linkiu sėkmės.

Virgilijus Noreika — Don Jose, Nida Grigalavičiūtė — Micaela Georges Bizet „Carmen“ operoje 1999 m. Nuotr. Juozo Baltiejaus

rakteriui. Kitų įtikintas, kad ją reikia pakeisti, Bizet sukomponavo Toreadoro dainą, vieną žymiausių arijų baritonų repertuariui. Ir dar pasakė: „Gerai, jei jie nori šlamšto, tegul klausosi“.

Micaelos arija yra trečiame veiksmo. Tai vienintelė arija visoje operoje, kur dainininkė dainuoja pati viena, visiškai nevarzoma vaidybos. Visose kitose arijose solistas dainuoja su kitu partneriu arba minia. Tokiu būdu *Carmen* žymiai skiriasi nuo tradicinių itališkų operų. Vokiečių filosofas Friedrich Nietzsche, nutraukęs ryšius su Wagneriu ir atsibuvęs iš apsvaigimo nuo jo muzikinių dramų, pastebėjo *Carmen* operoje idealią lyrinę tragediją.

Įtemptas ruošimas *Carmen* premjerai ir rūpestis jos pasisekimu pakenkė Bizet sveikatai. Su žmona jis išvažiavo į provinciją, į Bougival, kur jie turėjo savo vasarvietę. Tačiau po dviejų dienų, tuo pačiu momentu, kai Paryžiuje leidosi *Carmen* operos paskutiniojo veiksmo uždanga, Bizet mirė. Gydytojų teigimu — nuo trombozės, pagal dingo po 21 pastatymo. *Djamilelo* ištvėrė ilgiausiai — 31 spektaklį.

Puccini, Verdi ir Wagneris parašė po dvi menkesnes vertes operas, kol jiems pavyko išgarsėti. Bizet buvo nelaimingesnis. Jam teko sukurti net penkias ir tik po jų jis tapo nemirtingu. 1863 metais Bizet parašė *Perly žvejus*, kurie iškrito iš repertuaro po 18 spektaklių. Po to buvo opera *Jonas Žiaurusis*, kurią pats autorius suplešė. *Žavingoji mergina iš Perth*, parašyta pagal Walter Scott romaną, pradingo po 21 pastatymo. *Djamilelo* ištvėrė ilgiausiai — 31 spektaklį.

Po kelių nepavykusių operų „Opera Comique“ paprašė Bizet sukurti operą pagal Prosper Merimee novelę. Meilham ir Halevy paruošė libretą (cia nereiškė sutapatinti dviejų Halevy: kompozitoriaus Halevy, kurio dukterį Genovaitę vedė Bizet 1869 metais, ir libretisto Halevy). Tada gimė *Carmen*, kuri Bizet vardą iškelė į pasaulinių kompozitorių eiles. Šios operos premjera įvyko 1875 m. kovo 3 d. Veikala publikos nesužavėjo, ir po spektaklio tik keletas artimiausių draugų pasveikino autorių. Bet per kitus tris mėnesius *Carmen* opera buvo atlikta 37 kartus.

Carmen operoje daugiausia dainavimo ir arijų turi pagrindinė veikėja Carmen. Ji dainuoja Habanerą, Seguidillą, Čigonės dainą ir Kortų dainą. Don Jose atlieka Geles ariją; Escamillo — populiarį Toreadoro dainą. Šios dainos vietose Bizet buvo parašęs skirtingą ariją, kuri neatitiko cha-

klis. Šiandien veikalas yra statomas viso pasaulio scenose, ir pati opera turi didelį pasisekimą.

Kazys Skaisgiryš

REPREZENTUOJAMI LIETUVIAI DAILININKAI

Juno Beach, FL, miesto centre, rotušėje, kovo 5 d. buvo atidaryta įdomi dailės paroda, kurioje dalyvavo keturi lietuviai ir pats miesto meras, geras lietuvių draugas Frank Harris.

Paroda suorganizuota originaliu, neįprastu pagrindu. Joje išstatyti tik tu dailininkų kūriniai, ir tik po vieną kūrinių, kurie anksčiau iki 1996 m. Juno Beach miesto centre yra turėję savo asmenines parodas.

Juno Beach meno komiteto nario, architekto El Eckman sukurtos „diaramos“ — tai specifinės skulptūros kiekvienam dailininkui pritaikytos ir sukurtos atskirai, atsižvelgiant ir išryškinant jo kūrybos pagrindinį charakterio bruožą ir pagal anksčiau buvusios parodos pavadinimą.

Antanas Lipskis — „Poetry in Art“.

Rimgailė Zotovas — „Moods and Colors of Nature“.

Jonas Šalna atstovauja specialiai skulptūrai, — „Žmogaus ir gamtos kompozicija“.

Lietuvių liaudies meną parodoje reprezentuoja dr. Vytas ir Aldona Urbai su Užkurnio medžio skulptūra „Rūpintojėlis“.

V. ir A. Urbų ir J. Šalnos skulptūros buvo išrinktos išimties keliu, kaip buvusių grupinių parodų žymiausių eksponatai.

Paroda tęsis iki bal. 14 d. Lankytojai laukiami darbo valandomis.

Rimgailė Z.

Š.m. kovo 5 d. Juno Beach, FL, miesto centre vykusiame parodos atidaryme. Iš kairės: dr. Jonas Šalna, dail. Rimgailė Zotovienė ir dr. Antanas Lipskis. Nuotr. Aldonos Urbienės